

Jelentős változások a hippokratészi eskü, illetve a nemzetközi orvosi fogadalom szövegében

Laki Beáta dr.^{1,2} ■ Szolcsányi Tibor dr.¹ ■ Tiringer István dr.¹

¹Pécsi Tudományegyetem, Általános Orvostudományi Kar, Magatartástudományi Intézet, Pécs

²MTA Lendület Értékek és Tudomány Kutatócsoport,

Magyar Tudományos Akadémia, Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Budapest

Ennek a rövid, figyelemfelkeltő összefoglalásnak a megírására az ösztönzött bennünket, hogy az elmúlt bő 4 évben úgy tapasztaltuk: a magyarországi orvosi szakirodalom és a magyar média figyelmét eddig szinte teljesen elkerülte az orvosi fogadalom szövegének 2017 októberében történt megújítása. Ennek elfogadására az Orvosok Világszövetségének (WMA) 68. évi rendes közgyűlésének keretében, Chicagóban került sor. Az eseményről rövid beszámoló jelent meg az *Orvosok Lapja* 2017/11. számában [1], mely nem részletezte a fogadalom szövegében történt konkrét változásokat.

Az orvosi fogadalom mai formája a hippokratészi eskü alapul.

A hippokratészi eskü modernizált változatát, a genfi deklarációt 1948-ban fogadta el az Orvosok Világszövetsége. Az elmúlt hetven év alatt a nyilatkozat szövegét többször módosították [3], de a mostani újítások jelentik az eddigi legjelentősebb változásokat.

A nyilatkozat hivatalos magyar fordítása nem teljesen pontos, amely a 3. pontban mutat fontos szóhasználati és egyben értelmezési különbséget is: „*I will respect the autonomy and dignity of my patient*” [3], mely a hivatalos fordításban: „*Tiszteletben tartom betegeim méltóságát és függetlenségét*” [4]. Az általunk közreadott esküszöveg dr. Rébék-Nagy Gábor munkája, amelyben ez az esszenciális pont az „*autonomy*” tekintetében nem „függetlenség”-ként, hanem a kontextusnak és egyben a modern orvostikai szemléletnek megfelelően „*döntési szabadságként*” jelenik meg.

Az eredeti eskühöz képest már a korábbi módosítások is tartalmaztak viszonylag jelentősebb, a modern orvosi etika szemléletformáló hatását tükröző változtatásokat – az 1994-es módosításban például nagy előrelépést jelentett az egyenlő bánásmód elvének és a diszkriminációmentesség követelményének alaposan részletezett kifejtése. Az eskü új, 2017-es változatának egyik legszembetűnőbb jellemzője, hogy a korábbi verziókhöz képest határozottabban jelenik meg benne az emberi tényező hangsúlyozása és ezzel összhangban egy páci-

Hippokratészi eskü [2]

Esküszöm az orvos Apollónra, Aszklepioszra, Hügeiára, Panakeiára, az összes istenre és istennőre, őket hívva tanúul, hogy erőmhöz és belátásomhoz mérten teljesíteni fogom eskümet és alábbi kötelezettségemet.

Az orvostudományban mesteremet ugyanolyan tiszteltben részesítem majd, mint szüléimet; megosztom vele megélhetésem, és ha nélkülöz, gondoskodni fogok ellátásáról; fiait saját fivéreimnek fogom tekinteni, és ha ők is el akarják sajátítani az orvostudományt, fizetség és szerződés nélkül megtanítom majd nekik.

Gondom lesz rá, hogy a tudományt, a szóbeli és minden más felvilágosítást ismertesse fiaimmal és mesterem gyermekeivel, valamint azokkal a tanítványokkal, akiket szerződés és az orvosi törvény alapján tett eskü kötelez, de (rajtuk kívül) senki mással sem.

Az életmódra vonatkozó szabályokat a betegek hasznára kamatoztatom majd erőm és belátásom szerint, megóvva őket a bajtól és a kártevéstől.

Senkinek sem adok majd mérget, még ha kéri is; sőt még csak ilyen tanácsot sem adok neki. Hasonlóképp egyetlen asszonynak sem adok magzatelhajtó méhgyűrűt.

Tisztán és szeplőtlenül fogom eltölteni életemet, gyakorolni mesterségemet.

Nem alkalmazok vágást még akkor sem, ha az illetők kóttól szenvednek is; az ilyen feladatot azoknak hagyom meg, akik ebben szakemberek.

Bármely házba lépek is be, azért megyek oda, hogy hasznára legyek a betegeknek, tartózkodva minden szándékos jogtalanságtól és kártevéstől, főleg attól, hogy nemi visszaélést kövessék el nők vagy férfiak testén, legyen szó akár szabadokról, akár rabszolgákról.

Foglalkozásom gyakorlása közben vagy azon kívül bármit is látok, illetve hallok az emberekkel való érintkezés során, aminek nem szabad nyilvánosságra kerülnie, arról hallgatni fogok, és azt mint titkot őrzöm.

Ha teljesítem és nem szegem meg eskümet, adassék meg nekem, hogy örömet lelhessem életemben és hivatásomban, mindig elismerésben részesüljek minden ember részéről; ha viszont fogadalmamat megsértem és hamisan esküszöm, akkor az ellenkező sors jusson nekem osztályrészül.

Az orvosi fogadalom (genfi nyilatkozat) 2017-ben megújított formája [4, 5]

Az orvosi hivatásrend tagjaként

1. Ünnepelesen fogadom, hogy életemet az emberiség szolgálatának szentelem.
2. Betegeim egészsége és jólléte elsődleges lesz számomra.
3. Betegeim emberi méltóságát és döntési szabadságát tiszteletben tartom.
4. Az emberi élet iránt a lehető legnagyobb tiszteletet tanúsítom.
5. Betegeim szolgálata során nem engedem, hogy életkor, betegség vagy fogyatékosság, vallási meggyőződés, nemzetiségi származás, nemi, faji, politikai hovatartozás, szexuális irányultság, társadalmi rang vagy bármilyen más tényező befolyásoljon.
6. A rám bízott titkokat a beteg halála után is megőrzöm.
7. Hivatásomat lelkiismeretesen, méltósággal és az orvoslás jó gyakorlatának megfelelően folytatom.
8. Elősegítem az orvosi hivatás becsületének és nemes hagyományainak fenntartását.
9. Tanárainak, kollégáimnak és tanítványaimnak az őket megillető hálát és tiszteletet megadom.
10. Orvosi tudásomat betegeim javára és az egészségügyi ellátás fejlődése érdekében másokkal megosztom.
11. Saját egészségemet, jóllétemet és képességeimet megőrzöm, hogy a lehető legmagasabb szintű ellátást nyújthassam betegeimnek.
12. Orvosi ismereteimet nem használom arra, hogy emberi jogokat és polgári szabadságjogokat sértsek, akkor sem, ha erre kényszerítenek.

Fogadalmimat ünnepelesen, szabad akaratomból és becsületszavamra tettem.

enscentrikus szemléletmód. Ezt már csak a fogadalom strukturális felépítése is jól mutatja, hiszen a korábbi megszövegezésekkel ellentétben a jelenlegi verzió első felében szinte kizárólag olyan passzusok követik egymást, amelyek közvetlenül érintik az orvos betegekkel kapcsolatos attitűdjeit és a betegek jogait, míg a második részben kerülnek felsorolásra az orvosok általánosabb szakmai kötelességei.

A pácienscentrikus szemléletet szintén jól tükrözi a 2. pont újítása, amely által a lehetséges kezelési célok közé bekerült a betegek jóllétének növelése. Az objektíven mérhető terápiás paraméterekhez képest a jóllét sokkal nehezebben fogható meg, de úgy tűnik, az elmúlt évtizedek életminőség-kutatásainak eredményeként egyre inkább lehetőség nyílik arra, hogy a „puha tényekre” is kiterjedjen az orvosok figyelme a gyógyítás eredményességének értékelésekor. A betegek életminősége tulajdonképpen azt jelenti, hogy szubjektíve hogyan él meg kezelésük eredményét (testi-pszichológiai-szociális szinten). Ennek a szempontnak a vizsgálatára számos kérdőív áll ma már rendelkezésre, az egyes betegek esetében azonban az életminőség árnyalt megítélésére az orvosi beszélgetés ad a leginkább lehetőséget.

A legnagyobb jelentőségű változtatás kétségtávon kívül a 3. pontban történt, hiszen az eskü korábbi változataiban

ehhez hasonló passzus nem volt található. A betegek autonómiájáról az orvosi etikában évtizede óta sok vita folyt. Az *autonómia*, a döntési szabadság tiszteletben tartása a fejlett társadalmak egyik alapértékévé vált a múlt században. Az egészségügy és az orvostársadalom ezzel a fejlődéssel próbál lépést tartani, amikor a nyilatkozat hangsúlyozza, hogy a gyógyítás során az orvosoknak mindent meg kell tenniük annak érdekében, hogy segítség a betegeket szabad, autonóm döntések meghozatalában. Tudjuk azonban, hogy a betegek önálló döntését sok minden befolyásolhatja. A bizonyítékokon alapuló orvoslás korában terápiás döntéseket elsősorban meggyőző kutatási eredményekre kell alapoznunk. Ahhoz azonban, hogy ezek a hatékony kezelések megvalósuljanak, szükség van a betegek együttműködésére, arra, hogy a betegek értsék a kezelés lényegét, és annak előnyeit magasabbra értékeljék a kockázatainál, s képesnek érezzék magukat az elvárt együttműködés kivitelezésére. Az együttműködési készség támogatása megfelelő edukáció és orvosi kommunikáció nélkül nem képzelhető el. Nem véletlen, hogy a kommunikációs készségek elsajátítása az elmúlt évtizedekben egyre nagyobb hangsúlyt kap az orvostudományban.

A hagyományos orvostikai alapelvek kibővülése az autonómia elvével természetesen új feladatokat is rótt és ró a szakemberekre, akik nem hagyhatják figyelmen kívül a beteg igényeit, érzéseit, akarát, és akiknek a beteg-tájékoztató során igazodniuk kell a páciens előzetes tudásához, fogalomhasználatához és betegségfelfogásához. Ugyanakkor ez a megosztott döntéshozatali folyamat megosztott felelősséget is jelent, amely valamelyest másfajta felelősségi körrel ruházta fel az orvost. Amint fentebb már volt róla szó, a korábbinál jóval nagyobb hangsúlyt kap a megfelelő kommunikáció és az azon keresztül megvalósuló megfelelő beteg-tájékoztató, amely lehetővé teszi a páciens számára, hogy a szükséges és megértett információ birtokában, a saját preferenciái alapján döntsön az őt érintő kezelésekről. Ez a páciensek számára nyilvánvalóan nagyobb szabadságot, de ezzel együtt nagyobb felelősséget is jelent.

Érdemes megemlíteni, hogy a 2017-es genfi nyilatkozat eddig felsorolt két újítása nem pusztán az orvoslás megváltozott társadalmi környezetét tükrözi vissza, hanem azokat a változásokat is, amelyek magát a gyógyító tevékenységet érintették az elmúlt bő száz évben. A modern orvostudomány kialakulása korábban soha nem látott mértékű technológiai fejlődést eredményezett, amely nemcsak a várható élettartamot növelte meg jelentősen, de az életminőség javulásához is nagymértékben hozzájárult. Miközben ennek a változásnak a jótékony hatásait nem lehet eléggé hangsúlyozni, az orvostudomány gyors fejlődése együtt járt olyan folyamatokkal is, amelyek paradox módon megnehezítették a páciensek bizalmának megtartását. Egyfelől az orvosok hagyományos gyógyító szerepe kiegészült egy olyan „tudós” szereppel, amelynek következtében az orvosok óhatatlanul személytelenebb, kutatási eredményekre és statisztikákra

adatokra fókuszáló szemléletmódot képviselnek a gyógyító-beteg kapcsolatban. Másfelől a terápiás beavatkozások (és a diagnosztikai eljárások) átlagos költségének folyamatos emelkedése az egészségbiztosítási szempontok egyre fokozottabb figyelembevételét tette és teszi szükségessé az orvosi döntések meghozatala során. Mindezekon felül, a gyógyító tevékenységet kiszolgáló egészségipar korábban soha nem látott nagyságrendű üzletággá növekedett, ami számos valós és vélt etikai problémát hozott magával. Az orvosi hivatás ilyen módon megváltozott, jelenkori körülményei között a páciensek jóllétének, méltóságának és autonómiájának fokozottabb figyelembevétele és támogatása a kölcsönös bizalmon alapuló orvos-páciens kapcsolat nélkülözhetetlen részévé vált.

Talán az új eskü 11. pontján lepődünk meg a leginkább, mert szokatlan, hogy az orvosi fogadalom kiterjed az orvosok egészségére is. Elsődleges szándéka ennek a pontnak, hogy felhívja a figyelmet az orvosi szakma gyakorlóit érő fokozódó munkaterhelés, stressz és egyéb tényezők teljesítményt befolyásoló hatására. Lényegét és fontosságát a 2015-ös „WMA statement on physicians well-being” [6] című dokumentum részletesen is kifejti, miszerint az orvos jólléte pozitívan hat a betegek ellátására. Természetesen ez a pont egyértelműen túlmutat az orvosok egyéni felelősségén, hiszen az egészségügyi szakemberek túlzott munkaterhelésének megakadályozása össztársadalmi, politikai és szakpolitikai döntéseket is megkíván.

Láthatjuk, hogy az orvosi fogadalom szövegének megújítása több ponton aktualizálta az orvosi értékrendet, ami segítheti ezen értékek megvalósulását a mindennapi gyógyítási gyakorlatban. A hippokratészi eskü elemei továbbra is határozottan megtalálhatók a fogadalom szövegében, amely azonban kiegészült a jelenkor társadalmi igényeire, köztük az ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában megfogalmazottakra, valamint az orvosi hivatás megváltozott körülményeire való reflexiókkal. Az orvosi eskü fontos normatív eszköz, de önmagában persze nem biztosíték ezen ideális gyógyítási célok megvalósulására. A mai orvosi gyakorlat bonyolult, sokszor ellentmondásos feltételei mellett elengedhetetlen, hogy a hagyományokat követő, ugyanakkor korszerű orvosi értékrenddel összhangban lévő törvények s azt támogató egészségpolitikai döntések szülessenek. S végül, de nem utolsósorban olyan orvosképzésre van szükség, mely segíti a hallgatókat azoknak a készségeknek az elsajátításában, amelyek lehetővé teszik az orvosi fogadalomban deklarált célok megvalósulását.

Ami a magyar orvosegyetemi fogadalmakat illeti: mind a magyar, mind pedig a külföldi hallgatók tekintetében

elmondható, hogy alapjául a Magyar Orvosi Kamara által ajánlott eskü szövege szolgál, és ezen iránymutatások segítségével fogalmazzák meg az orvosok a sajátjaikat (lásd például a Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Karának vagy a Szegedi Tudományegyetem Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Karának eskütételét [7, 8]). Látható, hogy ezek nem teljes mértékben alkalmazkodnak a nemzetközi eskü szövegéhez, inkább továbbra is a hippokratészi gyökereknél maradnak. Véleményünk szerint azonban ezt érdemes lenne újragondolni és a Magyar Orvosi Kamara által 2017-ben elfogadott, megújított szöveget alapul venni hallgatóink ünnepélyes eskütételekor, s annak értékeit expliciten és koherensen képviselni a teljes képzésünk során.

Irodalom

- [1] Éger I. The General Assembly of the World Medical Association. [Ülésezett az Orvosok Világszövetségének Közgyűlése.] Orvosok Lapja 2017; 11: 4–5. https://weborvos.hu/adat/files/2017_november/OL11.pdf [Hungarian]
- [2] Havas L. Oath. In: Havas I. (selected) Selections from the Hippocratic Collection. [Eskü. In: Havas L. (válogatta) Válogatások a hippokratészi gyűjteményből.] Gondolat Kiadó, Budapest, 1991; pp. 17–18. [Hungarian]
- [3] WMA Declaration of Geneva. World Medical Association, 2017. <https://www.wma.net/policies-post/wma-declaration-of-geneva/>
- [4] WMA Declaration of Geneva. [Genfi deklaráció.] World Medical Association, 2018. <https://www.wma.net/wp-content/uploads/2018/11/Hungarian-Hungarian-Medical-Chamber.pdf> [Hungarian]
- [5] Tiringi I, Jakab T, Szolcsányi T. Significant changes in the text of the international medical oath. [Jelentős változások a nemzetközi orvosi eskü szövegében.] Orvostudományi Híradó 2018; 2: 24. [Hungarian]
- [6] WMA statement in physicians well-being. World Medical Association, 2015. <https://www.wma.net/policies-post/wma-statement-on-physicians-well-being/>
- [7] Medical School University of Pécs. Oath for medical doctors. [Pécsi Tudományegyetem, Általános Orvostudományi Kar. Orvostudományi eskütétel szövege.] https://aok.pte.hu/docs/th/file/Orvostudomanyi_eskusetetel_nyomtatvany_AOSZ.pdf [Hungarian]; https://aok.pte.hu/docs/th/file/2020-2021/Orvostudomanyi_eskusetetel_nyomtatvany_AOSZ_EN.pdf
- [8] Albert Szent-Györgyi Medical School University of Szeged. Medical oath. [Szegedi Tudományegyetem, Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Kar. Orvostudományi eskü.] <http://www.med.u-szeged.hu/oktatas/orvostudomanyi-esku/orvostudomanyi-esku> [Hungarian]
- [9] Parsa-Parsi RW. The revised Declaration of Geneva: A modern-day physician's pledge. JAMA 2017; 318: 1971–1972. JAMA Network 2017. <https://jamanetwork.com/journals/jama/full-article/2658261>

(Laki Beáta dr.,
Pécs, Szigeti út 12., 7624
e-mail: beata.laki@aok.pte.hu)